

26 november 2023, 3e zondag van de Voleinding; gedachtenis der overledenen

Schriftlezingen: Exodus 3: 1-7, 10; 13-15 en Romeinen 8: 35-39

Gemeente van Christus,

‘Die ons naam voor naam wilt noemen, al uw liefde ons besteedt’, zo zongen wij vanochtend in ons eerste lied. Onze naam maakt ons letterlijk aanspreekbaar en is daarmee heel wezenlijk voor ons. Onze naam haalt ons uit de anonimiteit, het noemen van onze naam kan maken dat we ons gezien en gekend voelen. Het is dan ook vervelend als onze naam verkeerd gespeld of uitgesproken wordt, want een naam doet ertoe. Nog naarder is het als een naam niet meer genoemd, vergeten wordt. Ja, een naam doet ertoe

De Bijbel is een boek vol namen. In Bijbelverhalen gaat het nooit over abstracte zaken en algemeenheden, maar altijd over mensen met concrete namen. Zo hoorden wij zojuist in de Bijbellesing dat God Zichzelf nadrukkelijk de God van Abraham, Izaäk en Jacob noemt. Niet een God als een soort algemeen of hoogste principe, niet een God van filosofen, maar een God die zijn eigen Naam verbindt met de namen van mensen met een naam en een geschiedenis. Zo worden in de Bijbel voortdurend mensen bij name genoemd. De Bijbel verwoordt hiermee het wonder dat wij door God bij name gekend zijn. Het is een wonder waar de Bijbel vol van is; een God die op mensen betrokken is, die mensen kan laten ervaren dat Hij hen ziet en hoort. Dat Hij hen ziet zoals ze zijn, met alles wat ze met zich meedragen.

Namen klinken in de Bijbel vaak op beslissende of moeilijke momenten. Dat geldt zeker voor Mozes. We lezen dat hij de kudde van zijn schoonvader Jetro ver de woestijn indreef. Dat is opvallend, want waarom zou je met een kudde dieren, die toch moeten kunnen grazen en drinken, ver de woestijn ingaan. Daar heb je met een kudde dieren niets te zoeken. Die woestijn is misschien wel vooral het beeld voor het leven van Mozes, voor hoe hij er aan toe is. Hij is namelijk een vreemdeling in een vreemde streek. Op de vlucht uit Egypte was Mozes in Midjan terecht gekomen. Mozes bouwt daar een nieuw leven op, hij wordt in de familie van Jetro opgenomen, maar hij was een vreemdeling geworden; ‘ik woon in een land dat ik niet ken, zei hij.’ Het leven is een woestijn voor hem geworden. Hij is ontworteld geraakt. In zijn geval begon dat al bij zijn geboorte, zijn leven liep direct gevaar. De farao van Egypte had het op zijn leven en dat van alle jongentjes uit het volk Israël voorzien. In Exodus 2 lezen we hij als door een wonder aan het Egyptische hof terecht komt, doordat hij door dochter van de farao in zijn biezen mandje uit de Nijl gevist wordt. Hij groeit op in Egypte, maar moet vluchten wanneer hij in opstand komt tegen de zware onderdrukking van het volk Israël.

In de tekst van vandaag is hij diep in de woestijn van zijn leven verzeild geraakt en daar komen de grote vragen; wie ben ik nog, hier als vreemdeling in deze vreemde streek? Wat moet er van mijn leven worden, hier in dit vreemde Midjan? Hij heeft een nieuwe familie gevonden waarin hij liefdevol is opgenomen, maar hij is op jonge leeftijd ook een gedeelde geschiedenis kwijtgeraakt; de geschiedenis van zijn volk, zijn voorgelacht. Als rouwende kun je je ook ontheemd en als een vreemdeling in de woestijn voelen. Een boek van ds. Carel ter Linden over de rouw heet treffend: ‘Een land waar je weg niet kent’. Een gezamenlijke geschiedenis,

een gezamenlijke toekomst, gezamenlijke herinneringen, een gezamenlijke taal; het valt allemaal wel wanneer een dierbare ons ontvalt. Dat land waar je de weg niet kent, kan als een woestijnlandschap aanvoelen, zoals Mozes zich ontheemd voelt daar diep in de woestijn.

Maar juist daar, diep in die woestijn, openbaart God zich aan hem. Die woestijngrond onder zijn voeten wordt opeens heilige grond. Het is een wonderlijk verschijnsel wat zich voor hem ontvouwde; een doornstruik die in brand stond maar niet verteerde. Er wordt in beelden gesproken om te verwoorden wat er in met Mozes gebeurde. Met dit beeld wordt met andere woorden vooral de impact van de ontmoeting aangegeven. Je kunt de struik zien als een beeld voor het vuur, het elan, dat Mozes vanaf dit moment aanspoort om zijn taak te vervullen. Want Mozes leven is voor zijn gevoel op een zijspoor beland, daar in het verre Midjan. Maar Hij wordt door God geroepen om het volk uit Egypte weg te leiden. In die woestijn klinkt zijn Naam: Mozes! Mozes!, klinkt het. De stilte en de eenzaamheid van die woestijn wordt doorbroken, Mozes wordt bij Zijn naam geroepen. Ja, God roept Mozes bij zijn naam, maar op verzoek van Mozes openbaart God ook Zijn eigen naam. Zijn Naam is een belofte, Zijn Naam is een werkwoord: 'IK ZAL ER ZIJN'. Dat is de Naam waarmee Hij aangesproken kan worden. Op die naam is Hij aanspreekbaar. In dat land waar je de weg niet kent, in de woestijn die het leven kan zijn, Zijn wij niet alleen, zo klinkt vanochtend in de Bijbel, hoe alleen en verloren we ons soms ook kunnen voelen. Want Zijn Naam is een belofte: 'Ik zal er zijn.' Ik laat je niet los. Dat is de belofte die in Gods Naam verscholen ligt.

Ja, God is trouw, door alles heen, ja zelfs door de dood heen, zo verkondigd ons het Evangelie. Want niets zal ons kunnen scheiden van de liefde van God, die hij ons gegeven heeft in Christus Jezus, onze Heer, zo lezen wij in de brief van de apostel Paulus aan de christenen in Rome. Hij citeert psalm 44, een psalmgebed van het volk in de verdrukking: 'Om U worden wij dag na dag gedood en afgevoerd als schapen voor de slacht. Maar hoe onze weg ook gaat, hoe diep wij soms ook in de woestijn van het leven verzeilt kunnen raken, hoezeer wij soms in de verdrukking kunnen komen door wat dan ook; niets zal ons kunnen scheiden van de liefde van God, Wiens Naam is: Ik zal er Zijn, die zichtbaar geworden is in Christus Jezus, onze Heer. Met die belofte mogen we het wagen, met vallen en opstaan.

Dat betekent niet dat we ons niet meer verloren en ontheemd zullen voelen in het leven. Mozes krijgt na zijn ontmoeting met de Eeuwige de zware taak om het volk uit Egypte te leiden en heeft zich daarbij vaak genoeg vertwijfeld en wanhopig gevoeld. Maar de belofte van de Eeuwige uit die ontmoeting ging met hem mee, over de hoogten en door de diepten van zijn verdere levensweg. Dat die belofte, 'Ik zal er zijn' zo ook ons mag dragen en tot troost mag zijn, in goede en kwade dagen.

In verbondenheid met die belofte noemen wij vanochtend namen van hen die wij moeten missen. Vandaag klinken hun namen hier in ons midden, koesteren we hun namen stuk voor stuk en we steken een kaars voor hen aan. Met het noemen van hun namen bevestigen wij dat wij hen niet zullen vergeten, dat wij hun namen mee zullen dragen in ons leven, en de herinneringen aan hen zullen koesteren. Met de woorden van een oud joods gezegde: 'Zolang iemands naam genoemd wordt, leeft degene voort'.

Zo kan dit gebouw, deze gemeenschap, de woestijn van de rouw doen veranderen in een oase, al is het maar voor even. Want hier in ons midden klinkt voluit die Godsnaam: 'Ik zal er zijn'...'Ik ben bij je, Ik ga met je mee, dwars door het doolhof van gemis en verdriet. Hier worden namen gekoesterd en noemen wij de namen van hen die we moeten missen. In het vertrouwen dat de Eeuwige God de geliefden die wij moeten missen bij name kent en allen die ons al langer geleden voorgingen en wiens namen wij misschien juist ook deze ochtend met ons meedragen. Want bij Hem zijn wij in leven en sterven geborgen. Bij name gekend.

*Zij raken niet vergeten
die over zijn gegaan
tot U, want in uw heden
bewaart Gij hun bestaan.
Hun namen zijn verzekerd
in uw gedachtenis,
Gij zult ze blijven spreken
tot die dag aan zal breken
waarop het wachten is.¹*

Amen

¹ Lied 731:2 uit het Liedboek (2013).